

ורפא ירפא. כתוב דגש באות "פ", מרמו שכשהולכים לרופא לפעמים נשאר רושם, אבל אצל הקב"ה כתוב רופאך בלי דגש, שכשמרפא לא נשאר רושם.

ורפא ירפא. מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. פעם בא אחד אצל צדיק ואמר לו שיש לו חולה בביתו, והרופאים התייאשו מלרפאותו, וענה לו הצדיק שחז"ל אומרים שיש לו לרופא רשות לרפאות ולא לייאש. והוסיף האדמו"ר מקאצק זצ"ל רמו לזה "ייאוש שלא מדעת", מי שמתייאש סימן הוא שאין לו דעת.

עין תחת עין. פרש"י שזה ממוץ. הגר"א אומר שזה מרומז בפסוק תחת עין, בהאותיות הבאים אחר האותיות של עין, אחר האות ע' באה האות פ', ואחר האות י' באה האות כ', ואחר האות ו' באה האות ס' ביחד יוצא כסף. ויש מסבירים שבכל הפרשה כתוב מקודם המעשה ואח"כ העונש, וכגון מכה איש ומת מות יומת וכו', אך בפסוק עין תחת עין כתוב מקודם העונש ואח"כ המעשה, רק אפשר לומר שגם כאן המעשה קודם, וכך הוא הפירוש עין אם אחד הוציא עין חברו, אז תחת עין, צריך לשלם דבר במקום העין ומה זה במקום העין, ממוץ.

כתוב בשואל אם בעליו עמו לא ישלם, שאם המשאיל עשה לשואל מלאכה השואל פטור באונסין, ופשוטו זה גזירת הכתוב, ולכאורה מצד הסברא קשה שבגלל שהמשאיל עשה לשואל עוד טובה ועשה אתו מלאכה צריך להיות פטור, ומסבירים על פי דרך המוסר, שהקב"ה השאיל את הנשמה לאיש, אם כן האיש צריך להיות חייב גם באונסין, וזה דבר בלתי אפשרי, אבל אם בעליו עמו אם האיש קשור להקב"ה שהוא בעליו, אזי באונסין פטור.

אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו. שואל הגר"א למה כתוב "כי אם צעוק יצעק", ולא כתוב "וצעוק יצעק", ומתירן שאם אחד ציער את חברו כמו פנינה לחנה שהתכוונה לשם שמים וכונתה היתה שתתפלל ותצעק אל ה', גם זה לא טוב, וזה הכוונה כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו.

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך. יש לפרש אפילו כשהעני עמך, שאפילו שאתה גם כן עני בכל זאת תעזור לו. ויש מפרשים את העני עמך, שלא תלוה לעני בפרסום רק בצנעה וזה הפירוש עמך בצנעה, כדי שלא יתבייש, ויש אומרים תלוה לשון לוויה, מה הם הדברים שמלוים את האדם לעולם הבא, אלו הכסף, פירוש המצוות כגון צדקה שעושים עם הכסף, זה מלוה לך לעוה"ב, וזה הפירוש "עמך" שמלוה אותך לעתיד.

ובשר בשדה טרפה לכלב תשליכון אותו. אומר רש"י שהכלב מקבל שכר על שקיים לא יחרץ כלב לשנוי בשעת יציאת מצרים. הדעת זקנים אומר עוד פירוש לפי שהכלב שומר את צאנך וביתך, וגם מוסר נפשו עבורך, אם כן מפני הכרת הטוב תן לו לאכול בשר טרפה. ויש מפרשים למה נקרא שמו כלב, כי כולו לב שהוא מוסר את עצמו לבעל הבית.

ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. אם תנהג עצמך בקדושה, אז ה' ישמור אותך ממאכלות אסורות.

עונשי מיתה בפ' משפטים, 1. רוצח במוזד, סייף (הרג). 2. מזיד כהן, סייף. 3. מכה אביו ואמו ויצא דם, חנק. 4. מקלל אביו ואמו, סקילה. 5. מכה עבדו הכנעני ומת בתוך מעת לעת, סייף. 6. מתכוין להרוג את זה והרג את זה לפי תנא קמא, סייף. 7. אם הרג במחירת את אביו, סייף. 8. מכשפה, סקילה. 9. זובח לעבודה זרה, סקילה. 10. שוכב עם בהמה, סקילה. 11. גונב איש ומכרו, חנק.

לא תענה על ריב. אומר רש"י שלא תחלוק על ראש הסנהדרין. ובפירוש רבינו יונה כתוב לא תענה על ריב, לא תענה על מחלוקת שרבים אתך, רק תשתוק.

כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו. הפירוש הפשוט שהחמור רובץ תחת המשא, ובעלי המוסר מפרשים תחת משאו של בעל החמור, פירוש

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ר"ת ואלה, ויחייב אדם לחקור הדין, המשפטים, הדין מ'צווה שיעשה פ'שרה ט'רים יעשה מ'שפט, אשר, א'ם שיניהם ר'צים, תשים, ת'שמע שיניהם יחד מ'דברים, לפניהם, ל'א פ'ני נ'דיב י'הדר ה'תנכר מ'הם (בעל הטורים).

ואלה המשפטים. אומר רש"י מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. מסביר החידושי הרי"ם כי המשפטים הם דבר שהשכל מחייב, וזה מובן מעצמו, לכן אמרה התורה שהכל מסיני שצריכים לכוון שזה רצון ה' אפילו שהוא דבר שמובן מעצמו.

ואלה המשפטים. כתוב בזהר אלין אינון סודין דגלגולא, פירוש כשאחד חייב לחבירו ולא מחזיר לו, כאשר הוא מת מתגלגל בסוס או בחמור והשני קונה אותו ומחזיר לו את החוב, ומעשה בירושלים שהיה לאחד חמור שעבד בשבילו יותר מהרגיל, בא ושאל לצדיק אחד ואמר לו שאחד נשאר חייב לו כסף וזה גלגול ואם תאמר לו מחול לך יפסיק וכך היה, שאמר לחמור מחול לך ומת החמור מיד, וגם נתן רמו לזה בפסוק כי בא סוס פרעה שמתגלגל בסוס כדי לפרוע, שפרעה הוא מלשון פרעון.

אשר תשים לפניהם. אומר רש"י כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, פירוש שייסביר טוב לתלמיד. הרה"צ ר' חיים יהודה יעקובוץ זצ"ל הסביר במשל, לבית מרקחת שאמנם יש בו מדפים מלאים תרופות אבל התרופות האלו אינם ניתנים סתם כך, רק לחולים הצריכים תרופה, כמו כן אמר ה' למשה עד עכשיו למדנו כל מיני מצות קיומיות, כגון מילה ושבת וכדומה, אבל פרשה זו רק תשים לפניהם, שיהיה מוכן אם לפעמים יהיו צריכים לעונש, אבל יותר טוב שלא יצטרכו להשתמש בהם כלל.

עבד עברי מותר בשפחה כנענית, מסביר החפ"ץ חיים שיהודי שמתחתן עם שפחה כנענית חייב מלקות על שעבר על לא תעשה לא יהיה קדש, אבל האיש שגנב מורידים אותו מקדושתו להתיר לו שפחה כנענית, כדי שיחזיר הגניבה, מזה רואים כמה צריך להתרחק מממוץ חברו.

ורצע אדוניו. ולמה מרצע, לפי שמרצע בגימטריא ארבע מאות, אמר הקב"ה אני הוצאתי אתכם משעבוד ארבע מאות שנה ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים וזה הלך וקנה אדון לעצמו, לפיכך ילקה במרצע. (תוס' קידושין כב: ד"ה מה. בשם המדרש).

הטעם למה לא רוצעים את העבד בתחילת היותו עבד, ורק כשעבד 6 שנים, מוסבר על דרך המשל המובא בתחילת שערי תשובה לרבינו יונה, לשני אנשים שהיו בבית האסורים, אחד עשה מחתרת וברח, והשני נשאר, התחילו להכותו מכות נמרצות על שלא ברח, טען להם וכי מפני שהתנהגתי יפה ולא ברחתי מגיע לי עונש, ענו לו שכאן הוא בית הסוהר ולא בית הבראה, ולכן חברך שהרגיש את הצער והעונש חיפש תחבולות כדי לברוח, אבל אתה שאינך מרגיש כאן צער מגיע לך שיתנו לך עכשיו צער ועונש, כמו כן כשהעבד מתחיל את עבודתו אין טעם לרוצעו, אבל כשרוצה לישאר לאחר שש שנים זה סימן שלא מרגיש צער עבד, לזה מגיע לו רוציעה.

יציאות עבד עברי סתם שש, יובל, גרעון כסף, עבד נרצע יובל, אמה עבריה שש, יובל, גרעון כסף, יעוד אדון, יעוד בן, סימני נערות.

ונקה המכה. פירוש שיוצא מבית הסוהר, שהדין הוא שהמכה את חברו צריך להיות בבית הסוהר עד שהחולה יבריא, ואם החולה הבריא והתהלך בחוץ, אז צריך לשלם חמשה דברים נוק צער ריפוי שבת בושתי, וזה הפירוש ונקה המכה. ושואלים בעלי המוסר הלא גרם לו ביטול תורה, ולמה כתוב ונקה המכה, ומתריצים שכאן מדובר "והתהלך בחוץ" שהנחבל מסתובב בחוץ ואינו לומד, ולא גרם לו ביטול תורה, שעל עוון ביטול תורה אין שום תשלומים.

ורפא ירפא. כתוב לשון כפול, מרמו שכשהולכים לרופא לפעמים צריכים לבוא כמה וכמה פעמים עד שמבריאים, אבל הקב"ה אומר אני ה' רופאך, בפעם אחת.

אפילו אם האישה הזה עושה לך צרות ומכביד עליך תמיד, בכל זאת תעלים עין ותעזור לו.

מדבר שקר תרחק. הלשון תרחק לא מצאנו רק בשקר, כי שקר צריך זהירות יתירה.

מדבר שקר תרחק. כתוב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, צדיק אחד היה אומר מדבר שקר, שמדובר אחד של שקר מתרחקים מהקב"ה, וזה הפירוש תרחק דהיינו מהקב"ה.

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע. לכאורה אין מובן סיום הפסוק, שהרי מדברים כאן מנקי וצדיק, ומפרשים, שהרי ההלכה שאם כל הדיינים מחייבים הוא פטור, וא"כ אם הדיין האחרון סובר שהוא חייב אבל הוא רואה שכולם חוץ ממנו חייבו וא"כ אם גם הוא יחייב יפטר אותו, ולכן הוא רוצה לומר שהוא זכאי כדי שהדין יהא שהוא חייב, ע"ז אומרת התורה מדבר שקר תרחק אל תאמר שהוא זכאי כשאתה חושב שהוא חייב, ונקי וצדיק אל תהרוג אל תאמר שהוא נקי וצדיק כדי להורגו, ואם תאמר הלא רשע הוא וצריך להורגו, אומרת לך התורה שאל תדאג כי לא אצדיק רשע אני כבר יענישו בצורה אחרת, שהרבה שלוחים למקום [נכד רש"י הקדוש].

ושחד לא תקח. חז"ל אומרים למה נקרא שוחד, מלשון שהוא חד, שהמקבל שוחד נהיה ידיד רק של צד אחד. כתוב בזהר למה נקראים "סנהדרין" מלשון "שונא דורון" – שונא מתנות, דהיינו שונא שוחד.

3 פעמים כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו. בפר' משפטים, איסור באכילה, פרט לחיה. בפר' כי תשא איסור בישול, פרט לעוף. בפר' ראה איסור הנאה, פרט לבהמה טמאה.

עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל. בר"ה (כ"ה). תנן ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים, אלא ללמד שכל שלשה ושלשה שעמדו בי"ד על ישראל הרי הוא כבי"ד של משה. הנה מבואר דהיה בדין שיתפרשו שמותם של שבעים הזקנים בתורה, ונטלו מהם זכות זו כדי ללמד וכו', ובוודאי שניתן להם חליפי זכות זו, דבר שאינו פחות מהזכות להכתב בתורה ושמותם הוא חלק מהתורה, ומה הוא הדבר שניתן להן כגמול ע"ז, אלא דעצם זה מה שע"ז ילמדו זו ההלכה שכל שלשה ושלשה שעמדו בי"ד וכו', והרי זו ההלכה למדין ממה שהשמיט את שמותם, הרי זכות זו היא בידם ושלחם היא, רואים כמה גדולה הזכות שגורמים לידע עוד הלכה בישראל. (משאת המלך)

דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו נעשה לנשמע באו שישים ריבוא (600,000) מלאכים וקשרו להם שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכשחטאו בעגל ירדו 120 ריבוא מלאכים (1,200,000 מליון ומאתיים אלף) ולקחים, רבי יוחנן אומר כולם נטלם משה, ריש לקיש אומר עתיד הקב"ה להחזירה לנו (גמרא שבת דף פ"ח).

כתפוח בעצי היער, כלל ישראל נמשלו לתפוח, רכבו של התפוח לחנט לפני העלים, כך ישראל הקדימו נעשה לנשמע (שבת פ"ח).

בתורה יש שני חלקים, חלק שלומדים וחלק שעושים, כלל ישראל קבלו בין את הנעשה דהיינו חלק מצוות העשייה, ובין את הנשמע דהיינו החלק שלומדים, וכן יש מצוות שזה לעובדי האדמה וזה חלק הנעשה התלוי במעשה ובעבודה, ויש מצוות שהכהנים עושים וזה העבודה בבית המקדש, ואלו המצוות אין באפשרות כל אדם כגון אלו שאינם כהנים, והם מקיימים המצוות הללו ע"י הלימוד שנקרא נשמע.

מי בעל דברים יגש אליהם. א"ר שמואל בר נחמני מנין שהמוציא מחבריו עליו הראיה, שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם, פירוש יגש ראייה אליהם. שואלים למה רק עכשיו כשעלה למרום אמר להם הלכה זו, אלא שכתוב בזהר שכשמשא היה דן היתה אתו השכינה, והיה דן בלי עדים, על זה אמר להם שהוא עולה למרום, ואתם שתהיו הדיינים, אל תדונו כמוני בלי עדים, אלא רק עם עדים, בגלל זה אמר להם רק עכשיו את ההלכה של המוציא מחברו עליו הראיה.

ואלה המשפטים "ואלה" ר"ת ליהודים היתה אצרה ושמחה. רמז למברכים חדש אדר. אדר ר"ת "אני ה' רופאך".

הנה אנכי שולח מלאך וכו' ולהביאך אל המקום אשר הכינתי. פי רש"י ז"ל אשר הכינתי כבר מקומו ניכר וכו' שבית המקדש של מעלה מכוון

כנגד של מטה. וכן בפר' ויצא על הפ' "המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" פי רש"י "שביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה". לעומת זה בפר' בשלח על הפ' מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידוך פי רש"י ז"ל "מכוון לשבתך מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת", וצריך להבין למה שינה כאן רש"י ואמר להיפך שמקדש של מטה מכוון כנגד של מעלה, ולא של מעלה מכוון כנגד של מטה, ואומרים בשם ר' יהושע'לה מבעלזא, שביהמ"ק כשחוא במקומו בהר המוריה אז ברור כי "ביהמ"ק של מטה מכוון כנגד של מעלה" שהרי ביהמ"ק של מעלה נבנה במקומו הקבוע לפני שנבנה של מטה, ולכן בפרשתנו שמדובר על זמן שישראל יחטאו ויגלו מארץ ישראל וכמו שפרש"י "הנה אנכי שולח מלאך, כאן נתבשרו שעתידין לחטא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך", דקדק רש"י לומר שביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד של מטה" שהודיע להם הקב"ה שלמרות שיחטאו ויגלו מהארץ, אע"פ כן בכל מקום שיתפללו ויעסקו בתורה בבתי כנסיות ובתי מדרשות שהם בבחינת מקדש מעט יעתיק הקב"ה ביהמ"ק של מעלה ממוקמו כדי שיהיה כנגד כנגד ביהמ"ק מעט של מטה, וכן בפר' ויצא שפי' רש"י שנעקר הר המוריה ובא לכאן נמצא שבכדי שיהיה ביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה היה צורך שיעתיק הקב"ה ביהמ"ק של מעלה ממקומו כדי שיהיה כנגד בית א-ל דקדק רש"י לומר "שביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד של מטה". ברם בפרשת בשלח שאמר "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידוך" יפה דקדק רש"י לומר להיפך "מקדש של מטה מכוון כנגד של מעלה", שהרי כשנכנסו ישראל לארץ בנו ביהמ"ק למטה במקומו הקבוע של הר המוריה נמצא דכיוונו את ביהמ"ק של מטה כנגד של מעלה שכבר היה בנוי לפני כן.

ולפי זה ביאר מש"כ רש"י על זה הפסוק 'כאן נתבשרו שעתידין לחטא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך', דקשה מה הוא שכתב "כאן נתבשרו" הרי בשורה היא לשון שאומרים כשיש בשורה טובה, ועתידין לחטא זה אינו טובה, והיה צ"ל "כאן הודיעם", אלא הביאור הוא דנתבשרו שעתידין לחטא ולא יהיו על אדמתן, א"כ מקדש של מטה יהיה אז במקום שגלו, ועל זה באה הבשורה שביהמ"ק של מעלה יגלה למקום שישראל יגלו ויעשו מקדש של מטה. וזהו לפי מה שתרגם אונקלוס בפר' כי תשא כי לא אעלה בקרבך 'ארי לא אסלק שכינתי מבינך' ולא כמשמעות הפשוטה, אלא שנתבשרו שאף בגלות הקב"ה יהא עמם.

פרשת משפטים 118 פסוקים. 23 עשה, 30 לא תעשה,

שבת מברכים: ר"ח אדר, בימים ו' וז'.

המולד: ליל ו' בשעה 7:02

הפטרה: "הדבר אשר דיבר ה'" (ירמ"י ל"ד).

אומרים ברכי נפשי.

הדלקת הנרות: 4:53

שקיעה: 5:34 מוצאי שבת: 6:06 ר"ת: 6:46.

סוף זמן ק"ש מג"א: 8:18

אליכטיגין פריילאכין שבת קודש

לעי"נ הגה"צ ר' גרשון אביגדור ב"ר חיים זצ"ל נלב"ע י"ג תשרי תשע"ב